

Patrick LENS

**GOD
DIEP
IN
MIJ**

**Een weg naar
innerlijke vrede
met Meister Eckhart**



CARMELITANA

Derde druk

© Carmelitana Gent 2011 (www.carmelitana.be)

ISBN 978-90-76671-80-2

D/2018/0770/01

NUR 707

Druk: BESTinGraphics, 2350 Vosselaar

Vormgeving: Studiostraid, Brugge

Woord vooraf	4
I. Naar de bodem van het leven	9
1. Eckharts leven	10
2. Een pad van verinnerlijking	14
3. Afscheidenheid	16
4. Leeg worden	18
II. De weg van de meditatie	23
5. De praktijk van het bidden	24
6. Laat je wil los!	29
7. Hier en nu	33
8. Gods rust binnengaan	37
9. Draagvlak	40
III. Innerlijke bevrijding	45
10. Emoties	46
11. De crisis van het verlangen	52
12. De strijd leren opgeven	57
13. Vrij worden	64
14. Zoon worden	69
IV. Gods “therapie”	75
15. Aardedonker	76
16. De geboorte van het Woord	85
17. Overgave	89
18. Een worden	100
V. God in alle dingen	109
19. God genieten	110
20. God in ons	112
21. Uit-staan	122
22. Leven zonder waarom	132
23. Eindeloze vrede	136
Geraadpleegde literatuur	140
Voetnoten	142

WOORD VOORAF

Vele mensen zijn op zoek naar spiritualiteit. Zij zoeken naar het overstijgende of het alomvattende. Ze stellen zich de vraag of er een diepe zin is, een soort groter verband, een ultieme betekenis, een samenhang, waarbinnen de beperkingen van het leven op één of andere wijze een plaats kunnen krijgen. Dat kan helpen om ze beter te kunnen aanvaarden en uiteindelijk tot vrede te komen.

Maar als het gaat over spiritualiteit, denken de meeste mensen in het Westen niet meteen aan het christendom. Het christelijk geloof wordt vaak geassocieerd met moraal, met “moeten”, met perfectionisme. Het collectieve geheugen m.b.t. kerk en christendom weegt hier nog erg zwaar door. De meeste mensen hebben het beeld van de kerk als een wereldvreemde instantie die het leven van haar volgelingen moeilijk maakt, o.m. door een sterke nadruk op de moraal. Verstillings, meditatie, innerlijke vrede, verwerking van moeilijke ervaringen: daarvoor gaan ze elders.

Nochtans is hiervoor ook in de christelijke traditie inspiratie te vinden, o.a. bij Meister Eckhart. Deze middeleeuwse dominicaan uit de 13e-14e eeuw wordt in onze tijd opnieuw gelezen en wel door een heel uiteenlopend publiek, door christenen, door boeddhisten, door allerhande mensen op zoek naar spiritualiteit.

Het valt op dat vele publicaties rond Meister Eckhart erg abstract zijn. Hij was natuurlijk zelf ook een tamelijk moeilijke en abstracte auteur! De insteek van dit boek

is echter vooral het persoonlijk proces van menselijke en spirituele groei dat Eckhart doorlopen heeft, zijn ervaring “achter” de woorden.

Uiteraard zal dit een heel persoonlijke interpretatie zijn. Zij is gegroeid vanuit een eigen ervaring met inwendig gebed en meditatie toen ik zelf in het noviciaat van de dominicanen was. Ik put ook uit de ervaringen van meerdere jaren retraites geven en spirituele begeleiding.

Ik breng dus vooral een existentiële en spirituele lezing van Eckhart, zonder veel wetenschappelijke pretenties. Toch denk ik dat deze leeswijze gefundeerd kan zijn in het denken van Meister Eckhart zelf. Natuurlijk moeten hier en daar wel wat filosofische en theologische achtergronden duidelijk gemaakt worden. Maar de focus hier is vooral de persoonlijke spirituele groei.

Die heeft zonder twijfel te maken met zijn ervaring met het stille contemplatieve gebed. Dat zal de eerste in-steek zijn van dit boek. Maar het contemplatieve gebed openbaart je ook altijd aan jezelf, het toont je hoe je werkelijk bent, met je diepe noden en met je diepe verlangens, met de strijd die dat teweeg brengt. Hoe meer ik Meister Eckhart lees, hoe meer ik ervan overtuigd ben dat deze man een diep innerlijk proces heeft doorgemaakt dat niet alleen iets te maken heeft met spirituele verdieping, maar ook met menswording. Zijn spirituele ontwikkeling heeft hem meer mens gemaakt, hem meer thuis gebracht bij zichzelf en in heel de schepping.

In de theologie van Meister Eckhart tekent zich een weg naar eenheid en innerlijke vrede. Die heeft ook te ma-

ken met innerlijke genezing.

Spiritualiteit is natuurlijk meer dan psychotherapie. Spiritualiteit gaat over het raakvlak van God en mens. Maar spiritualiteit heeft wel invloed op ons psychische niveau en wordt er op zijn beurt zelf ook door beïnvloed. Wanneer er ergens een psychische blokkade is, kunnen mensen moeilijker spiritueel doorgroeien. Maar het omgekeerde is evenzeer waar: zonder diepere betekenis blijft het genezingsproces vaak steken. Spirituele ontwikkeling kan trouwens ook heel wat naar boven brengen dat nog genezing nodig heeft.

De overtuiging die aan dit boek ten grondslag ligt, is dat er zoiets bestaat als “spirituele genezing”. In de mystiek gaat het voor een groot deel ook daarover: een diepgaand menselijk transformatieproces van genezing en bevrijding. Spiritualiteit heeft een heel andere dynamiek dan de psychotherapie, maar zij staat er ook niet per definitie helemaal los van. Goede begeleiding weet het onderscheid tussen beide niveaus te maken, maar ziet tevens ook het verband.

God wil het geluk voor de “hele” mens: lichaam, psyche en geest. (1 Tess. 5, 23) Meister Eckhart is er in geslaagd deze drie dimensies in zijn mystieke theologie te integreren, op zijn manier, volgens de klassieke schema’s van zijn tijd, maar ook vanuit zijn eigen originele denken. Het boek volgt een beetje dit schema van lichaam, psyche en geest: de weg van de meditatie heeft alles te maken met het lichaam, de weg van de genezing gaat (ook) over de emoties en de weg van de vrede leidt naar het diepste spirituele centrum.

Ik heb mij bij mijn interpretatie van Eckharts mystieke theologie laten leiden door een aantal auteurs. Ik denk hier bv. aan de woestijnvaders, die in de vroege dominicaanse traditie een nadrukkelijke plaats kregen (vnl. Johannes Cassianus), aan Ruusbroec en aan Johannes van het Kruis. Deze laatste stond trouwens onder invloed van Eckhart of tenminste toch van de Rijnlandse mystiek.

Ik geloof dat je Eckhart ook kunt lezen vanuit de ervaring van de donkere nacht (de “nacht van de zinnen” en de “nacht van de geest”) zoals Johannes van het Kruis die beschrijft.

Ik beperk mij hier wel tot slechts enkele van Eckharts “*Deutsche Predigte*” en een aantal teksten uit de traktaten, vooral de “*Reden der Unterweisung*”. Ik heb vooral de vertalingen van C.O. Jellema of F. Maas gebruikt. Voor de preken of de traktaten geef ik in de eindnoten telkens de titel aan, gevolgd door de verwijzing waar je de tekst kan vinden in desbetreffende vertalingen of publicaties.

Ik wil hier heel in het bijzonder Riet Trypsteen bedanken die het manuscript kritisch nalas en een belangrijke bijdrage leverde voor de verheldering van de structuur van dit boek.



NAAR DE
BODEM
VAN HET
LEVEN

1. ECKHARTS LEVEN

Meister Eckhart werd in 1260 geboren, in Tambach, in Thüringen, in het adellijk geslacht Von Hochheim¹. Nog jong treedt hij bij de dominicanen in. Hij studeert in Parijs en in Keulen². Rond zijn vijfendertigste wordt hij prior in Erfurt³.

Het is van deze periode dat zijn zgn. *Reden der Unterweisung* of *Rede der Unterscheidung* dateren, een soort tafelgesprekken over theologie en spiritualiteit, bestemd voor de opleiding van jonge dominicanen. Elke avond was er een uiteenzetting, gevolgd door een “*disputatio*” of discussie. Het valt op dat Eckhart geen strenge ascese predikt aan zijn jonge medebroeders.

Rond 1302 is Eckhart professor theologie aan de universiteit van Parijs, waar hij de magistertitel verwerft, vandaar “Meister” Eckhart. In 1303 wordt hij verkozen tot provinciaal van de dominicaanse provincie Saxonia, in 1307 wordt hij daarenboven ook nog eens vicaris-generaal van Bohemen.

Tijdens deze bestuurlijke periode in zijn leven wordt hij verantwoordelijk voor een vijftigtal mannenkloosters en een negental monasteria voor dominicaanse zusters. Het verplicht hem tot veel reizen, soms in heel barre omstandigheden, altijd te voet⁴. Hij leert er bidden onderweg, niet in kerken, maar in volle natuur. Dat heeft zijn spiritualiteit en godsbeeld heel diep beïnvloed⁵. Tijdens deze periode verwerft hij veel pastorale ervaring en bestuurlijke kwaliteiten.

In 1311 wordt hij terug naar Parijs geroepen, nu als professor aan het studieklooster St.-Jacques. In 1313 trefden we hem weer aan, nu als prior in Straatsburg. Hij wordt visitator van dominicaanse vrouwenkloosters, en wordt ook een befaamd predikant in kringen van de begijnen. Hij komt in contact met de sterke mystieke gevoeligheid in het Rijnland van die dagen.

In die nieuwe spirituele stromingen was ervaring belangrijker dan het volbrengen van allerhande devoties of rituele vieringen of de nadruk op zonde. We zien dit bv. in een “beweging” die zich de Vrije Geest noemde (einde 13e eeuw). Het is niet duidelijk of deze beweging echt een afzonderlijke groep was. Maar het gedachtegoed leefde wel en had een sterke invloed, bv. juist op de begijnenbeweging waar Meister Eckhart nogal veel predikte.

De mensen van de Vrije Geest legden het accent op geestelijke vrijheid en emancipatie. Zij spraken over het “geestelijk huwelijk”, dikwijls in vleeselijke en seksuele termen uitgedrukt, genoeg om verdacht gemaakt te worden. Toch was hun denken eerder dualistisch: God vind je niet in het lichaam en zeker niet in de seksualiteit, maar alleen in de geest. Ook het kruis is niet zo van belang, want het is een “werk van het vlees”. Dat geldt ook voor alle uiterlijke ceremonieën en sacramenten van de kerk.

Innerlijkheid is belangrijker. Eens je de vrije geest verworven hebt, begint een nieuw geestelijk avontuur. Dan is het geen kwestie meer van “werkheiligheid”, nl. het ontwikkelen van deugden, maar gewoon genieten van God. Het Rijk Gods begint daar waar de geest doorstoot tot dit niveau.

De Rijnlandse mystici, Eckhart, Tauler en Suzo, zaten helemaal op het spoor van dit zoeken naar verinnerlijking. Zij verkondigden echter wel een meer genuanceerde visie. Maar zij deelden toch in de klappen. In 1310 werd Margaretha Porete veroordeeld wegens ketterse stellingen. Vlak na deze gebeurtenissen was Meister Eckhart in Parijs. De stellingen van de beggarden werden veroordeeld op het concilie van Vienne in 1311. De bisschop van Straatsburg zal in 1317 maatregelen treffen tegen de sekte van de Vrije Geest⁶. Ook Eckhart zelf zal worden veroordeeld.

Spiritueel en literair gezien is zijn verblijf in Straatsburg zijn meest vruchtbare periode. Uit deze tijd dateren de meeste van zijn *Deutsche Predigte*, zijn meest bekende preken, en ook enkele traktaten, zoals zijn *Buch der göttlichen Tröstung*, ook *Liber Benedictus* genoemd, en de preek “*Vom edlen Menschen*”⁷.

Eckhart preekte veel in het begijnenmilieu. Ontstaan rond het einde van de 12^e eeuw, begin 13^e eeuw, was de begijnenbeweging een vrouwenbeweging, zonder regel, zonder band met de kerkelijke hiërarchie. Ze deden geen geloften en waren niet afhankelijk van kerkelijke beneficies. Ze bleven ook gewoon werken. Zij moesten hun bezit niet opgeven en bleven zelfstandig. Ze bleven wel ongehuwd.

Zij woonden in begijnhoven en hadden daar een grote autonomie. Zij kregen vooral steun van de nieuwe bedelorden in die tijd, franciscanen en dominicanen. Dit zou soms zorgen voor conflicten met de bisdommen en met de wereldgeestelijkheid. In 1250 moeten er in Keulen zowat 1000 begijnen geweest zijn⁸.

Tussen 1323 en 1324 wordt Eckhart weer naar het Studium Generale van Keulen geroepen. Daar valt hij in ongenade, o.a. door de voortdurende spanningen tussen wereldgeestelijken en ordesgeestelijken, spanningen ook tussen franciscanen en dominicanen, die hij van voorgaande arbeidsvelden achter zich aansleepte. Maar ook zijn eigen volgelingen brengen hem in moeilijkheden.

Anders dan zijn tijdgenoten onderrichtte Eckhart in de volkstaal (midden-hoogduits). Hij was academicus en doceerde dus in het Latijn, maar hij was ook een befaamd spiritueel predikant. Moeilijke onderwerpen trachtte hij op zijn eigen originele en enthousiaste wijze uiteen te zetten in de volkstaal. Hij richtte zich tot religieus-gevoelige mensen, dikwijls zonder theologische vorming. Het kan dan ook gebeurd zijn dat bepaalde van zijn ideeën, op het eerste gezicht allemaal nogal ingewikkeld, verkeerd of niet genuanceerd genoeg zijn overgeleverd.

Het zal hem de beschuldiging van pantheïsme opleveren. In 1327 opent de bisschop van Keulen een proces tegen hem. Eckhart schrijft een *Rechtfertigungsschrift*. Beroep op de paus in Avignon zal hem niet helpen. Nog voordat hij naar Avignon vertrekt, herroept hij publiekelijk in de dominicanenkerk van Keulen alle stellingen die eventueel in tegenspraak zouden kunnen zijn met de leer van de kerk. Eckhart sterft echter nog voor zijn veroordeling (pauselijk bulle *In agro dominico* van 27 maart 1328) publiek wordt.

De vroegere kerkelijke veroordeling als pantheïst lijkt vandaag echter niet meer zo zwaar te wegen. Een vraag van de magister van de dominicanenorde, Timothy

Radcliffe, in 1992, heeft dit min of meer opgehelderd. Hij vroeg aan de Congregatie voor de Geloofsleer in Rome of Meister Eckhart niet gerehabiliteerd kon worden. De toenmalige prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, kardinaal Ratzinger, schreef hem dat Meister Eckhart eigenlijk niet gerehabiliteerd moest worden, omdat hij nooit met naam en toenaam was veroordeeld. Enkel een aantal stellingen die aan hem werden toegeschreven, werden toen veroordeeld, maar eigenlijk kan Eckhart gerust beschouwd worden als een goede “orthodoxe” theoloog⁹!

2. EEN PAD VAN VERINNERLIJING

Meister Eckhart verbleef voor een groot deel van zijn leven in het Rijnland, tussen Keulen en Straatsburg. Deze streek kende een geweldige opbloei van spiritueel leven. Deze spirituele groepen stonden echter vaak aan de rand van de kerk.

Ook nu leeft de gedachte dat spiritueel leven buiten de kerk mogelijk is, en ook buiten het christendom. De vloed van spirituele literatuur in alle grote boekhandels, meestal van boeddhistische signatuur, is in dit opzicht heel sprekend. De kerk wordt eerder als morele instantie gezien dan als een leerschool voor spiritualiteit.

Eckhart is een christelijke auteur, maar hij verbaast soms met zijn originele stellingen en benaderingen. Het is niet altijd zo evident om in Eckhart een typisch christelijke mysticus te zien. Zijn kijk op God en de wereld sluit echter heel goed aan bij wat mensen van vandaag denken en voelen.

Eckhart lijkt soms op een minder persoonlijke manier over God te spreken, wat vreemd is voor een christelijke auteur. In zijn spiritualiteit "weegt" God niet zwaar op de mens, ook de moraal niet en ook de kerk niet. God vind je niet buiten jezelf, zegt Eckhart, in externe instanties die je zeggen of dicteren wat je moet doen, maar in jezelf, in je eigen ervaring. Eckhart spreekt niet veel over streven naar morele waarden, ascese of opstijgen naar een hoger doel, maar van overgave, afdalen in het diepste van jezelf, God vinden in het hart van de dingen, verbonden met al wat is. Net zoals in onze tijd zien we bij hem de tendens om God meer als "inwezig" voor te stellen dan als "aanwezig" als "persoon". Bij Eckhart is God geen "object" van theologie of overdenking. God is volgens hem eerder "subject" in ons, zoals wij het zijn "in" God. Volgens Eckhart gaat de eenheid met God zo wijds en zo diep, dat het contact met God bijna alle grenzen opheft.

Toch blijft hij in de joods-christelijke traditie staan. Bij hem vallen God en wereld niet zomaar samen. Eckhart gelooft in een scheppende God die mensen verlost en bevrijdt en die ons in Jezus Christus tegemoet gekomen is. Eckhart gelooft dat God ons innerlijk wil kneden naar de vorm van zijn Zoon en zijn Geest overvloedig in ons laten vrucht dragen. Gods Zoon moet in ons geboren worden, zegt Eckhart. Maar "doorbraak in God" is edeler, zegt hij. Alles loslaten wat ik kan denken over God, achter mijn meest vertrouwde religieuze vooropstellingen, achter al mijn beelden van "God", mijn religieuze ervaringen, is er de "godheid", God in zijn absolute ontoegankelijkheid: God voorbij "God". Daar zal ik ook de diepste bodem van mijn leven vinden. "Ik" zal dan minder centraal staan. De

last van het leven zal ik dan kwijtgespeeld zijn. Ik kom tot de kern van het leven, de grens van het denken en voelen voorbij. Achter mijn angstige betrokkenheid op mezelf, ontdek ik een immense rust en vrede.

Dat is “doorbreken in de godheid” volgens Eckhart. God is een zee waarin ik mij verlies: ik “voorbij” mezelf. God vervult mijn diepste wezen en is er het krachtige draagvlak van. Op de bodem van mijn leven, diep in mijn centrum, mag ik ervaren dat God “groenend en bloeiend” aanwezig is¹⁰. Daar geeft God leven en vruchtbaarheid en diepe rust. Maar de weg die tot deze ervaring leidt, is hard. Het is dat wat Meister Eckhart “afgescheidenheid” noemt: alles loslaten, tot in het kleinste detail.

3. AFGESCHIEDENHEID

Afgescheidenheid, te midden van... alles!

In heel turbulente tijden, te midden van vele verschuivingen in cultuur en maatschappij, te midden ook van veel verwarring binnen de kerk, verkondigt Eckhart de “afgescheidenheid” (*Abgeschiedenheit*) als geestelijke weg. Het is een pad van verinnerlijking dat je tot op de diepste bodem van je ziel brengt. Het gaat over leeg worden, loslaten, onthechten, uittreden uit jezelf.

We vinden vele van deze ideeën ook in onze tijd terug. Maar wat bedoelde Meister Eckhart precies?

Uit de veelheid weg

We leven allemaal “verstrooid” in de wereld, verspreid en “uiteengetrokken” door onze waarnemingen, wisselende indrukken, gevoelens, emoties, ideeën. We vinden geen rust. We leven met verschillende bindingen die ons voortdurend in emotie brengen. We lijden allemaal onder onze eigen gedachten.

De leegte is de enige manier waarmee je de veelvuldigheid van beelden, ideeën, behoeften en verlangens kunt loslaten en terug innerlijke eenheid vinden, zegt Eckhart.

Die veelvuldigheid speelt ons ook parten wanneer wij zoeken naar God: ons zoeken naar God is meestal verward en vermengd met allerhande motieven. Dat is bv. ook één van de redenen waarom wij zoveel verstrooiingen aantreffen op onze weg van gebed.

Tempelreiniging

Meister Eckhart maakt een vergelijking met Jezus die de kooplieden en de offerdieren, het geld en de geldwisselaars, uit de tempel dreef. Ons innerlijk lijkt soms op dit drukke tempelplein, waar veel gebeurt. Toch moet de ware offercultus hier gebeuren, diep in het hart. God wil daarom deze tempel leeg, zodanig dat er niets anders meer overblijft dan Hijzelf. In het evangelie reinigt Jezus de tempel op een tamelijk provocerende manier, zelfs met enig geweld. (cf. Mt. 21, 12-13 par.)

“Wij lezen in het heilig evangelie dat onze Heer de

tempel binnenging en allen die daar kochten en verkochten naar buiten dreef en tegen de anderen die daar duiven en dergelijke dingen te koop aanboden zei: ‘Breng dat hier vandaan, doe dat weg!’ Waarom dreef Jezus allen die daar kochten en verkochten naar buiten en beval Hij de verkopers van duiven om die weg te doen? Hij bedoelde niets anders dan dat Hij de tempel leeg wilde hebben, alsof Hij wilde zeggen: Ik heb recht op deze tempel en Ik wil er alleen in zijn en het er voor het zeggen hebben. Wat betekent dat? Die tempel, waarin God machtig wil heersen zoals Hij dat wil, is de menselijke ziel die Hij zo geheel gelijk aan zichzelf heeft gevormd en geschapen, zoals we lezen uit de woorden van de Heer zelf die zei: ‘Laat ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis.’ En dat heeft Hij ook gedaan. Zo gelijk aan zichzelf heeft Hij de menselijke ziel gemaakt, dat er in de hemel noch op aarde van al die prachtige schepselen die Hij zo vol vreugde heeft geschapen niet één zo aan Hem gelijk is als de menselijke ziel. Daarom wil God deze tempel leeg hebben, zodat er zich niets meer in bevindt dan Hij alleen. De reden daarvoor is dat deze tempel Hem zo goed bevalt, omdat die echt aan Hem gelijk is en God het meest behagen in zichzelf schept wanneer Hij daarin alleen is¹¹.”

4. LEEG WORDEN

Gedachten loslaten

“Afgescheidenheid” gaat over een leeg worden van gedachten en gevoelens, in de leegte en in de naaktheid gaan staan van het eigen “ik”, want zo ver gaat de afgescheidenheid wel degelijk. Het gaat zelfs nog verder: je

moet ook als het gaat over God, loskomen van je spontane beelden en overtuigingen.

“Afgescheidenheid” heeft te maken met “loslaten”, ook van je heiligste religieuze overtuigingen, vanzelfsprekende visies, traditionele normen, posities die je bekleedt, doctrines, overtuigingen, herinneringen en ervaringen. Slechts in de leegte leer je God kennen... en jezelf. Dan kom je op de bodem van je ziel.

Leegte is het begin van het innerlijk leven. Het gaat niet over nadenken over God of over jezelf. Eckhart predikt dat God niet te vinden is in menselijke theorieën of instituties. Je kunt God niet in begrippen inblikken. Hij is hier fel beïnvloed door de negatieve theologie van Dionysius de Areopagiet (5e eeuw).

Dionysius zegt: de diepste grond van de werkelijkheid kun je niet bevatten of benoemen. God ontsnapt. Hij is niet zoals wij. Zeg je: “God is goed”, dan zeg je iets heel anders dan wat wij onder “goed” verstaan. Het gaat hier niet om een ontkenning van God, maar wel om Gods radicale transcendentie, en dus ook om het loslaten van het menselijk denken over God.

Stil worden

Daarom moeten we eerst leren een intieme, heilige en ontzagvolle stilte te ontwikkelen waarin God kan spreken.

“Wanneer iemand anders dan Jezus het woord wil

voeren in de tempel, dat wil zeggen in de ziel, dan zwijgt Jezus alsof Hij er niet thuis is, en Hij is ook niet thuis in de ziel wanneer zij vreemde gasten heeft met wie zij praat. Wil Jezus echter het woord voeren in de ziel, dan moet zij alleen zijn en zelf zwijgen om Jezus te horen spreken¹².”

Dat is de reden waarom volgens Eckhart alle beelden en gedachten weg moeten:

“Wanneer uit deze tempel alle hindernissen, namelijk ik-gerichtheid en onwetendheid, op die manier zijn weggeruimd, dan blinkt hij zo prachtig en werpt hij zo’n zuiver en helder licht over alles wat God geschapen heeft en door alles wat God geschapen heeft heen, dat niemand hem tegenlicht kan bieden dan alleen de ongeschapen God.”

Op de bodem van de ziel

Je moet alles loslaten om bij de diepste grond van jezelf te komen. Die diepste grond, die bodem van het leven, noemt Meister Eckhart de ziel. De ziel is de mens in zijn ware “zijn”, zijn diepste grond.

Voor Eckhart gaat het over iets heel anders dan de psyche of de geestelijke vermogens.

“Er is iets in de ziel, dat een en al geheim en verborgen is; iets dat ver boven die plek ligt waar de vermogens van verstand en wil uit de ziel uitbreken. Een bepaalde meester die op de allerbeste wijze over de ziel gesproken heeft, zegt dat het gehele menselijke weten nooit hierin doordringt: wat de ziel in haar grond is. Weten we dan